

Diplomasinin Dönüşümü ve Dijital Diplomasisi*

Araştırma Makalesi/Research Article

Yücel BAŞTAN** Soner KARAGÜL***

ÖZET

Bu çalışma, temel olarak “dijital diplomasisi” kavramına açıklık getirerek, dijital platformların uluslararası ilişkiler ve diplomasisi etkinliklerinde kullanımını örnekler üzerinden ortaya koymaktadır. Dijital diplomasisi, kavramsal olarak literatürde, pratik olarak ise dış politika uygulayıcıları arasında farklı platformlarda çeşitli yönleri ile tartışılmaktadır. Kavramla ilgili literatürde olan temel tartışma, farklı kavramların benzer anlamlarda kullanıldığı gibi aynı zamanda kavramın kapsamıyla da ilgilidir. Genel olarak kavramsal tartışmalar ve pratik uygulamalar, dijital diplomasinin kamu diplomasisi örneklerini içermesine rağmen kamu diplomasisinin altında bir alt alan olarak değerlendirilemeyecek kadar geniş bir kullanım alanına sahip olduğunu göstermektedir. Dijital dünyanın erişilebilirliği sayesinde bireysel ve kurumsal etkileşim daha fazla dijitalleşmiş, saydamlaşmış ve iletişimin iletkenliği artmıştır. Dış politika yapımcıları da interneti ve sosyal medya kanallarını sadece iletişim ve görüşleri paylaşmak için kullanmamaktadırlar. Covid-19 pandemisi devletlerin, uluslararası örgütlerin ve uluslararası aktörlerin diplomasisi yapımının dijital alana kaymasını hızlandırmıştır. Dijital alandaki gelişmeler ve dönüşümler gelecek yıllarda dijital diplomasinin devletler tarafından daha yoğun olarak kullanılacağını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Diplomasisi, Siber Diplomasisi, Twitter Diplomasisi, Kamu Diplomasisi, Sosyal Medya*

Transformation of Diplomacy and Digital Diplomacy

ABSTRACT

This study basically demonstrates the use of digital platforms in international relations and diplomacy activities through examples by clarifying the concept of “digital diplomacy”. Digital diplomacy is discussed conceptually in the literature and practically among foreign policy practitioners with its various aspects on different platforms. The main debate in the literature about the concept is related to the use of different concepts with similar meanings as well as the scope of the concept itself. In general, although conceptual discussions and practical applications include the examples of public diplomacy of digital diplomacy, it has

** Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü, yucel.bastan@gmail.com, ORCID:0000-0002-6808-6790

*** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sonerkaragul@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2842-0691

such a wide usage area that it cannot be considered as a sub-field under public diplomacy. Thanks to the accessibility of the digital world, individual and corporate interaction has become more digitalized, transparent and the conductivity of communication has increased. Foreign policy makers also do not use the internet and social media channels only for communication and sharing their opinions. The Covid-19 Pandemic has accelerated the shift of diplomacy-making by states, international organizations and international actors to the digital field. Developments and transformations in the digital fields how that digital diplomacy will be used more intensively by states in the coming years.

Keywords: *Digital Diplomacy, Cyber Diplomacy, Twitter Diplomacy, Public Diplomacy, Social Media*

GİRİŞ

Her geçen gün daha fazla bireyin aktif olarak interneti ve sosyal medyayı kullanması, topluma hitap eden internet ve sosyal medya kanallarının geliştirilmesiyle artmaktadır. Yakın geçmişte sadece bilgisayarlar üzerinden kurulan internet bağlantısı, günümüzde cep telefonu aracılığıyla da yapılabilmektedir. Cep telefonuyla internet bağlantısına sahip olan kişi sayısının artması ve sosyal medyanın yaygın kullanımı ile bireyler anlık ve sürekli çevrimiçi olmaktadır. Bu durum liderlere ve dış politika karar vericilerine sosyal medya üzerinden bireylere anlık ve sürekli erişebilme imkanı sunmaktadır. Arap ayaklanmaları sırasında sosyal medyanın dönüştürücü gücü, devletler bakımından daha fazla fark edilmeye başlamışken, sosyal medyanın önemi de daha fazla hissedilmiştir. Arap ayaklanmaları sırasında göstericilerin sosyal medya aracılığıyla iletişim kurabilmeleri ve kendilerine yönelik devlet müdahalesini görünür kılabilimleri, sosyal medyanın önemini artırmıştır. Literatürde ve uygulamada dijital diplomasi çalışmaları da bu farkındalığın artmasıyla ivme kazanmıştır.

Bu çalışmada temel olarak kavram karmaşasına bir öneri getirmek amaçlanmıştır. Birçok kavram dijital diplomasi yerine kullanılabilirken özellikle farklı anlamlara gelen siber diplomasi ile dijital diplomasinin birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada bu sorunsal, kelimelerin içerdiği anlamların ortaya koyulması yoluyla aşılmaya çalışılmış, dijital diplomasinin kavramının diplomasinin bir başka alanı olması gerektiğinden hareketle kapsayıcı olması gerektiği öne sürülmüştür. Diplomasi kelimesi sosyal bilimlerle ilgilenenlerin zihinlerinde benzer çağrışımlar yaparken, dijital kelimesinin kökenine bilgisayar terminolojisinden bakılması, kavramın anlamı ve kapsamı hakkında açıklayıcı olmaktadır. Bu anlamda dijital diplomasi kavramı diğer kavramlar yerine tercih edilmeli ve dijital alana ait diplomasi faaliyetleri dijital diplomasi olarak nitelendirilmelidir.

Çalışmada dijital diplomasi ile ilgili iki tespit yapılmıştır. Yapılan ilk tespit, dijital diplomasinin sadece kamu diplomasisinin bir alt alanı olarak görülmesi ile ilgilidir. Bireylerin, liderler ve dış politika uygulayıcılarının paylaşımlarına/politikalarına yönelik görüşlerini paylaşabilmeleri, sosyal

medyayı geleneksel medyadan ayıran önemli bir özelliktir. Geleneksel medya organlarının yayınları tek yönlüken, sosyal medya ise iletişimi iki yönlü kılmaktadır. Arap ayaklanmaları sırasında sosyal medyanın halk tarafından yaygın şekilde kullanılması, liderlerin ve dış politika uygulayıcılarının dikkatlerini bu alana yöneltmesine neden olmuştur. Liderler ve dış politika uygulayıcıları iki yönlü iletişim aracı olarak sosyal medyayı kullanmaları kamu diplomasisi faaliyeti olarak görülmüş, bu durum dijital diplomasi olarak nitelendirilerek kavram daraltılmıştır. Ancak kullanılan bu yöntem, dijital diplomasinin sadece önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Dijital diplomasi kavramı ise daha geniş faaliyetler dizisini kavramsallaştırmaktadır.

İkinci tespit ise; son zamanlarda dijital alanda söz sahibi olmak isteyen, uluslararası politikada iddiaları olan devletlerin gün geçtikçe daha aktif olarak dijital diplomasi stratejileri uyguladığı/geliştirdiği görülmektedir. Her geçen gün daha fazla birey internet erişimine ulaşmaktadır ve bu durum gelecekte daha fazla kişinin internet kullanacağını göstermektedir. Bu sebeple birçok devlet her geçen gün dijital diplomasiyi daha yaygın, etkin ve farklı metotlarla kullanmaktadır.

Bu çerçevede çalışmada öncelikle dijital diplomasi kavramının sınırları çizilmektedir. Ardından dijital diplomasinin kamu diplomasisinin alt alanı olmadığına değinildikten sonra dijital diplomasi uygulamaları farklı yönleri ile ele alınmakta ve dijital diplomasinin gelecekteki potansiyeline değinilmektedir. Karşılıklı bağımlılık ilişkisinin dijitalleşmeye etkisinin neoliberal yaklaşımla ele alınmasının daha açıklayıcı çerçeve sunması sebebiyle çalışma neoliberal yaklaşım üzerinden ele alınmıştır.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Literatürde diplomasi kelimesinin ile ilgili birçok farklı tanım bulunmaktadır. Kökeni Eski Yunancadaki “diploma”dan doğan ve ikiye katlamak anlamına gelen kelime, Eski Yunan ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde devlete ait belgelerin katlanmış biçimlerinden ötürü bu adı almıştır¹. Süreç içinde devlete ait belgeleri korumak, düzenlemek ve deşifre etmek için ehil kişilere gerek duyulmuş ve diplomasi kavramı bu şekilde 18. yüzyıla kadar “belgeleri inceleme bilimi” anlamında kullanılmıştır.²Diplomasiyi uluslararası ilişkilerin yürütülmesi anlamında ilk kez 1796 yılında İngiliz Devlet Adamı Edmund Burke kullanmıştır. Burke kavramı, devletlerarası ilişkilerin ve görüşmelerin yürütülmesinde uygulanan beceri ve taktik anlamında kullanmıştır.³ Zamanla “geleneksel diplomasi” olarak tanımlanacak olan diplomasi kavramının genel kabul görülebilecek tanımlarından birisi

¹ Yücel Baştan, “Diplomaside Alan Genişlemesi: Dijital Diplomasi” (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2016)

² Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi* (Ankara: Ümit Yayıncılık, 2009), 13.

³ Thomas H. Etzold, *The Conduct of American Foreign Relations* (Newyork: A Division of Franklin Watts, 1977), 125.

olarak; milletlerarası ilişkileri yürütme ve yönetme mesleği ile bu mesleğin uygulanması şeklinde ifade etmek mümkündür.⁴ Nicolson, diplomasinin farklı şekillerde tanımlanabildiğini belirterek, diplomasi kavramını eserinde Oxford sözlüğüne atıfla; uluslararası ilişkilerin büyükelçiler ve elçiler tarafından düzenlenip yönetildiği müzakereler olarak ele almıştır.⁵Bunun yanında bir başka genel tanım olarak diplomasi, bir devletin veya uluslararası hukuk sujesinin dış politikasına ilişkin spesifik eylemler ve yöntemler bütünü şeklinde de ele alınabilir.⁶

Dijital diplomasi ile ilgili akademisyenlerin ve dış politika uygulayıcılarının üzerinde anlaştığı ortak bir tanım henüz ortaya konulabilmiş değildir. Aslında, akademisyenler ve dış politika uygulayıcılarının dijital teknolojilerin dış politikadaki etkisini anlatmak için farklı kavramlar ya da terimler önerdikleri görülmektedir. Bunlar arasında “net diplomasi”, “siber diplomasi”, “diplomasi 2.0” ve “ağa bağlı diplomasi” gibi kavramlar bulunmaktadır.⁷ Zaman zaman aynı anlamlarda kullanılan benzer kavramlara farklı yorumlarda getirilmiş durumdadır. Örneğin siber diplomasi kavramı üzerine çalışmaları bulunan Shaun Riordan, dijital diplomasi ile siber diplomasinin farklı anlamlar içerdiğinden hareketle dijital diplomasinin daha geniş diplomatik hedeflere ulaşmak için dijital araçların kullanımı şeklinde yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Siber diplomasi ise siber uzaydaki sorunların çözümünde veya en azından yönetilmesinde diplomatik araçların ve bu düşünce yapısının kullanımına atıfta bulunmalıdır.⁸

Literatürde, farklı dijital diplomasi tanımlarında uzlaşsı söz konusu olmasa da çoğunlukla dijital çağın getirdiği yeniliklerin diplomasi alanına sağladığı imkan ve fırsatlara değinildiği görülecektir. Örneğin Bjola dijital diplomasiyi; yeni dijital teknolojilerin diplomatik hedefleri desteklemek için kullanılması⁹ olarak tanımlarken, Gilboa ise çalışmasında dijital diplomasiyi bilgi ve iletişim teknolojilerinin özellikle internet ve sosyal medyanın dış politika ve diplomasi üzerinde oluşturulan nispeten yeni bir terim olarak görmektedir.¹⁰ Daha genel bir tanım olarak dijital diplomasiyi

⁴ Kemal Girgin, *Çağdaş Politika ve Diplomasi El Kitabı* (Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1975), 134.

⁵ Harold Nicolson, *Diplomacy* (London: Oxford University Press, 1950), 15.

⁶ Kamuran Reçber, *Diplomasi ve Konsolosluk Hukuku* (Bursa: Dora Yayınları, 2011), 3-4.

⁷ Ilan, Manor, “The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology,” *Working Paper, No 2. Oxford Digital Diplomacy Research Group* (2018):

<http://www.qeh.ox.ac.uk/sites/www.odid.ox.ac.uk/files/DigDiploROxWP2.pdf>

⁸ Shaun Riordan, *Cyberdiplomacy Managing Security ve Governance Online* (Cambridge: Polity Press, 2019), 5.

⁹ Corneliu Bjola, “Digital Diplomacy 2.0: Trends and Counter-Trends,” *Revista Mexicana de Política Exterior*, Sayı 113, (2018): 1.

¹⁰ Eytan Gilboa, “Digital Diplomacy”, *The SAGE Handbook of Diplomacy* içinde, Ed: Costas M. Constantinou, Pauline Kerr ve Paul Sharp, (London: SAGE Publications, 2016), 540.

diplomatik hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için internet ve yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını olarak nitelendirmek mümkündür.¹¹

Literatürdeki farklı tanımlamalara rağmen yeni diplomasi anlayışını belirtmek için siber kelimesi ile birlikte dijital kelimesi yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda siber ve dijital kavramlarının anlamlarına bakmak, daha doğru tanım için fikir verebilecektir. İnternet alanının hızlı şekilde gelişmesi ve gelecekte henüz öngörülemez uygulamaların oluşabilecek olması kaygısından hareketle, kavramı mümkün olan en geniş şekilde ele almak uygun olacaktır. Dijital kelimesi; her bir verinin elektronik araçlarla sayısallaştırılmasıdır. Yani 1'ler ve 0'lar kullanılarak verilerin elektronik ortama aktarılmasıdır. Bu anlamda örneğin, elektronik ürün aracılığıyla çekilmiş bir fotoğraf, elektronik cihaza 1 ve 0 ile kodlanarak görüntü belirmektedir.¹² Siber kelimesi ise elektronik iletişim ağlarının özellikle internet bağlantısı ile birbirine bağlı olması anlamına gelmektedir.¹³ Bu anlamda dijital kelimesi daha kapsayıcı olması açısından ön plana çıkmaktadır. Bunun temel nedeni ise, diplomasi faaliyetinin ağa bağlanmadan gerçekleşebilme ihtimalidir.

Kamu diplomasisi faaliyeti altında, bazı büyükelçiliklerin halka CD yoluyla ülkesi hakkında bilgi vermesi bir diplomasi faaliyeti olarak kabul edilmelidir, böylelikle bireyler internet bağlantısı olmadan da farklı ülkeler hakkında bilgi edinebilmektedir. Bunun yanında siber alanın güvenliğini sağlamanın zorluğu sebebiyle, özellikle savaş gibi olağanüstü durumlarda bazı diplomasi faaliyetlerinin, ağa bağlı olmaksızın gerçekleşebilecektir. Aynı zamanda yapay zekanın gelecekte diplomasiyi nasıl etkileyeceği literatürde tartışma konusuysen, yapay zeka kullanımının ağa bağlı olarak mı yoksa güvenlik gerekçesiyle ağ bağlantısı olmaksızın mı yapılacağı henüz tam olarak belli değildir. Özetle dijital kelimesinin kullanılması kelimenin kapsayıcı olması ve hızla gelişen dijital alanın gelecekte henüz öngörülemez faaliyetler içerebilecek olması sebebiyle daha doğru bir kullanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital diplomasi kavramı, kamu diplomasisi kavramı gibi kapsayıcı bir kavram ve diplomaside yeni bir alan olarak ön plana çıkmaktadır.

2. DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE DİPLOMASİ

Dijital alanın gelişimi öncelikle teknolojiye dayalı sermayenin bu alanda yaptığı yatırımlarla ilgilidir. Devlet eliyle başlayan bilgisayar ve internet ağı yatırımları, özellikle soğuk savaşın sona ermesinin

¹¹FergusHanson,"Baked in andWired: eDiplomacy@State", 6 Kasım 2020, ForeignPolicy at Brookings, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/baked-in-hansonf-5.pdf> , e-diplomasi kavramını da bu şekilde açıklamaktadır.

¹² "Dijital Nedir?", digitalles,14 Ekim 2020, <https://www.dijitalles.com/blog/dijitallesme/dijital-ne-demek/>

¹³OxforsLearn'sDictionaries, 14 Ekim 2020, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/cyber?q=cyber>

ardından sermayenin öncülüğü ile ilerlemiştir. Sermayenin küresel anlamda yükselişini soğuk savaş öncesinde aramak gerekmektedir.

Nye, Jr. Ve Keohane 1970’li yıllarda yayınladıkları iki temel eser ile birlikte liberal kurama ve uluslararası ilişkiler disiplinine kazandırdıkları uluslararasılık (transnasyonalizm) ve karşılıklı bağımlılık kavramları etkilerini teknoloji üzerinde de göstermiştir. Devletlerin dünya siyasetinde devletlerarası ilişkileri yöneten tek aktör olmadıklarını tanımlayan uluslararasılık kavramı aynı zamanda uluslararası sistemde çoğulcu yapıya işaret etmektedir. Uluslararasılık kavramı; dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanların birbirlerine karşı bakış açılarını değiştirme potansiyeline sahip olduğunu belirtirken, bu durumun uluslararası çıkar gruplarının oluşmasına yol açabileceğini ve bu değiştirme potansiyeline sahip uluslararası çıkar gruplarının karşılıklı bağımlılık yaratabileceğini tanımlamaktadır.¹⁴ Neoliberalere göre ekonomik konularda artan karşılıklı bağımlılık, devletlerin gücünü askeri boyuttan daha fazla ekonomik boyutunun artan önemine dikkat çeker ve böylelikle ekonomik konularda işbirliği çabalarının daha yoğun ve başarılı olduğunu savunmaktadır.¹⁵

1970’li yıllarda yaşanan ekonomik bunalımlar, ülkelerin dünya ekonomilerini göz ardı ederek bağımsız hareket etme serbestisine sahip olmadığını göstermiştir.¹⁶ İnternet içinde oluşan ekonominin 1990’lı ve 2000’li yıllar içinde hızla büyümesi, içinde bulunulan dönemde internet alanında neoliberalizmin büyük zaferini oluşturmuştur. Devletin başlattığı ve pazar oyuncularının devam ettirdiği dijital devrimin¹⁷ boyutlarını teknoloji şirketlerinin pazardaki karşılığı ile ölçmek mümkündür. 2019 yılının en değerli ilk 5 markasının teknoloji şirketi olmasının yanında en değerli 10 markanın 6’sı teknoloji şirkettir.¹⁸ İnternet kullanımı her geçen gün artmaktadır. Dünya genelinde yaklaşık 7,750 milyar insanın 4,5 milyarı internet kullanmaktadır.¹⁹ Bunu anlamı, online platformlar ile birbirine bağlı trilyonlarca dolarlık ekonomiye sahip firmalar ile online sistemlerle birbirleri ile anlık iletişime geçebilen milyarlarca insanın var olduğu gerçeğidir.

İnternet kullanımının yaygınlaşması ve bireyler tarafından benimsenmesi oldukça kısa sürede gerçekleşmiştir. İnternetin toplum tarafından benimsenme hızı, daha önceki bütün teknolojilerin hızını katlamıştır. Radyo bulunuşundan 38 yıl sonra 50 milyon kişi tarafından kullanılıyorken, televizyonun 50 milyon sınırına ulaşması 13 yıl sürmüştür. İlk kişisel bilgisayar pazara sunulduktan

¹⁴Lerna K. Yanık, "Liberalizm: Bir Yazın Değerlendirmesi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Sayı 46, (2015):43.

¹⁵ Yücel Bozdağlıoğlu, Çınar Özen, "Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Sayı 4, (2004):61.

¹⁶ Evren Çelik Wiltse, "Liberalizm, İşbirliği, Kolektif Güvenlik ve Neoliberal Kuramsalcılık", *Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler içinde*, Ed. Evren Balta, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 142.

¹⁷ Paul Starr, "How Neoliberal Policy Shaped the Internet- and What to Do About It Now", 2 Ocak 2019, <https://prospect.org/power/how-neoliberal-policy-shaped-internet-surveillance-monopoly/>

¹⁸ "The World's Most Valuable Brands", *Forbes*, 14 Kasım 2020, <https://www.forbes.com/powerful-brands/list/#tab:rank>

¹⁹ "Digital 2020 Global Digital Overview", *Wearesocial*, 14 Kasım 2020 <https://wearesocial.com/digital-2020>

16 yıl sonra 50 milyon kişi tarafından kullanılmaya başlamıştır. İnternet ise genel kullanıma açıldıktan yalnızca dört yıl sonra 50 milyon çizgisini aşmıştır.²⁰ İnternetin yaygınlaşması, bu alana yönelik teknik, yazılım ve donanımsal ihtiyaçların oluşmasını ve bunların karşılanma ihtiyacını doğurmuştur. Öncelikle dünya genelinde kablo ağlarıyla birbirine bağlı olan internet, erişimin sağlanabilmesi için kablo ağının yanında bilgisayar, akıllı telefon ve tablet gibi aracı araçlara, internetin kullanılabilir olması için yazılım alt yapısı gerektiren sitelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu ise yeni sermaye sınıfının doğmasına neden olmuştur. Günümüz teknolojilerinin dünya genelinde bu kadar etkili olması neoliberal politikaların sonucudur. Farklı ülkeler, devlet çalışanları ve vatandaşlar hakkındaki bilgiler bir ulusun hukukuna bağlı olan teknoloji sermayesinin elinde bulunmaktadır. Bu bilgilerin güvenliğinin nasıl sağlanacağı gibi bir çok ulusal güvenlik konusu artık uluslararası sorun niteliğindedir. Dijitalleşmedeki ve bunun sonucu oluşan dijital diplomasideki gelişmeler; devlet, sermaye ve sivil toplum arasında oluşan karşılıklı bağımlılık ilişkileri ve bunun uluslararası politikadaki etkisi üzerinden değerlendirilmesinin daha anlamlı olacağından hareketle neoliberal bakış açısı, dijital diplomasinin gelişimi üzerinde daha işler bir açıklama zemini sağlamaktadır.

3.KAMU DİPLOMASİSİ, SOSYAL MEDYA VE DİJİTAL DİPLOMASİ

Uygulamaları daha eski dönemlerde görülmesine rağmen kavram olarak kamu diplomasisinin kullanımı yakın dönemde başlamıştır. Kavram ilk kez 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır.Kamu diplomasisi Merkezi, broşürlerinde kavram şu şekilde tanımlanmıştır:

“Kamu Diplomasisi, dış politikaların düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilenmesini ele almaktadır. Geleneksel diplomasinin ötesinde uluslararası ilişkiler boyutlarını hükümetlerin diğer devletlerdeki kamuoyunu oluşturmalarını, özel grupların etkileşimini ve bir devletin ve bunların birbiriyle olan ilgi alanlarını, Dışişleri raporlarını ve bunların politikaya etkisini, işi iletişim olanlarla diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürlerarası iletişim sürecini kapsamaktadır.”²¹

Uluslararası ilişkilerde belirleyici aktör olmak isteyen ülkeler, dillerinden kültürlerine, ekonomilerinden bilimsel çalışmalarına kadar geniş alanda dünya kamuoylarına etkileşim içinde kamu diplomasisini etkin kullanarak hedeflerine ulaşabilecekleri genel olarak kabul edilmektedir. Dışişleri Bakanlığının yanı sıra sivil toplum örgütleri ve büyükelçilikler etkileşimiyle yapılabilecek,

²⁰Betül F. Keskin, *Sosyal Medya'nın Etkisinde Ortadoğu'da Sivil İnisiyatif* (İstanbul:İlmek Yayınları,2013), 161.

²¹ Gaye A. Sancar, *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler* (İstanbul:Beta Yayınları, 2012) 79.

lobi faaliyetleri, imaj çalışmaları, siyasal iletişim ve akademik dünyanın sürece dahil olmasıyla kamu diplomasisi kendilerini ifade edebilmeleri yoluyla algı yönetiminde başarılı olabilecektir.²²

Kamu Diplomasisi faaliyetleri “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişim olmak üzere iki ana çerçevede yapılmaktadır. Devlet-halk eksenindeki faaliyetler, devletin izlediği politikaları, yaptığı faaliyet ve açılımları resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuya anlatmasıdır. Halktan halka doğrudan iletişim faaliyetlerinde ise STK’lar, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi sivil unsurların kullanılması esastır. Bu anlamda kamu diplomasisi, resmi yetkililer veyahut diplomatlar ile yabancı kamuoyları arasında cereyan eden iletişim faaliyetlerinin ötesine geçmektedir. Kamu diplomasisi, “diplomatik iletişimden” daha geniş alanı bir alanı kapsamaktadır.²³

Küreselleşmenin temelini oluşturan temel güç; fiber optik kablo ve uydu iletişiminin sağladığı bağlantıların artması diplomasi için çok sayıda sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler, kamu diplomasisinin dış politika stratejilerinin pasif nesnelere olmasından ziyade, kamuoyunun aktif rolü açısından yeniden tanımlanması için fırsat sunmaktadır.²⁴

Dijital diplomasi ilk örneği her ne kadar 1994 yılında İsveç Başkanı Carl Bild’in dönemin ABD Başkanı Bill Clinton’a gönderdiği e-posta olarak kabul ediliyor olsa da²⁵ son yıllarda kavram ve uygulamanın tartışılmasındaki en büyük etken sosyal medyanın daha fazla kişi tarafından yaygın olarak kullanılmasıdır. 2020 verilerine göre dünyada 7.75 milyar insan yaşamaktadır. Nüfusun %59’unun (4.5 milyar kişi) internet erişimi bulunurken, 3 milyar 800 milyon kişinin aktif sosyal medya hesabı bulunmaktadır.²⁶ Sosyal medyanın ortaya çıkışı ve geleneksel iletişim kanallarını atlama yeteneği, bazı akademisyenleri ve yorumcuları onu bir özgürleştirme teknolojisi olarak adlandırmaya yöneltmiştir.²⁷ Bu kavramsallaştırma şüphesiz demokratik ülkelerdeki liderlerin sosyal medyayı benimseme hızı ve bunu iç politikasında sıklıkla kullanmasıyla birlikte ele alınmalıdır.²⁸ Demokratik ülkelerde halk yönetim sisteminde görece daha fazla etkiye sahiptir ve görüşlerinin yönetimler açısından az ya da çok önemi vardır. Özellikle halkın söz söyleme hakkının ve

²² Meltem Ünal Erzen, “Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği”, *Kamu Diplomasisi* içinde, Ed. Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2012) 35.

²³ İbrahim Kalın, *Türkiye’de Dış Politika: 2000li Yıllar* (İstanbul: Meydan Yayıncılık, 2011), 166-167.

²⁴ Brian Hocking, “Rethinking the ‘New’ Public Diplomacy”, *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations* içinde, Ed: Jan Melissen, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 28-43.

²⁵ Carl Bild, “I sent the first email between heads of state-but the real revolution of connectivity is still to come” 13 Aralık 2016, <https://qz.com/861001/i-sent-the-first-email-between-two-heads-of-state-but-the-new-era-of-connectivity-will-change-the-world/>

²⁶ “Digital 2020 Global Digital Overview”, Wearesocial, 14 Kasım 2020 <https://wearesocial.com/digital-2020>

²⁷ Larry Diamond, “Liberation Technology”, *Journal of Democracy*, Sayı 3, (2010): 69-83.

²⁸ Pablo Barberá, Thomas Zeitzoff, “The New Public Address System: Why Do World Leaders Adopt Social Media?”, *International Studies Quarterly*, Sayı 62, (2018): 4-5.

serbestisinin olduğu bir ÷lkede, sosyal medya halkın gör÷şlerini anlık olarak paylaşabileceği fırsat sunmaktadır. Demokratik kabul edilmeyen ÷lkelerde sosyal medya kullanımı ile ilgili bireyler sorun yaşayabilmektedir. Örneğin Rusya’da çıkartılan bir yasa ile, 3 binden fazla takipçisi olan blog yazarlarının yayın kuruluna kayıt yaptırması ve sosyal medyada paylaşılan bilginin takibini kolaylaştırmak için sosyal medya kullanıcılarının Rusya içindeki sunucuları kullanmaları zorunlu hale getirilmiş ve IP (İnternet Protokol) ile VPN (Virtual Private Network) ayarlarını değiştirerek lokasyonun farklı konumda gösterilmesi yasaklanmış, bu fiilleri gerçekleştirmek suç sayılmıştır.²⁹ Demokratik ÷lkelerde sosyal medya bireylerin gerektiğinde hükümetlerine memnuniyetlerini/memnuniyetsizliklerini iletebildikleri bir mecra haline gelmişken, demokratik olmayan ÷lkelerde bireyler kendilerini ifade edebilmekte zorluk yaşayabilmektedir.

Radyo ve televizyon gibi iletişim kanallarından farklı olarak sosyal medya dünya liderlerine mesaj vermek, seçmen kitlesini harekete geçirmek ve vatandaşları ikna etmek için yeni bir platform sağlamaktadır. Bunun yanında sosyal medya gönderileri turistleri çekmek veya uluslararası imajını iyileştirmek için dijital diplomasi stratejisinin parçası olarak da kullanılabilir. Geleneksel diplomasinin yerini tutmasa da dijital platformlar dünya liderleri, geleneksel haber kanallarına ihtiyaç duymadan, dünyanın farklı yerlerindeki vatandaşlarla doğrudan iletişim kurabilecekleri bir çıkış noktası haline gelmiştir.³⁰ Özellikle liderlerin gör÷şlerini iletirken doğrudan seçmen kitlesiyle ya da diğer ÷lkenin halklarıyla iletişime geçmesi, benzer şekilde bireylerin farklı kurumlara ihtiyaç duymadan karar vericilere gör÷şlerini iletebilmeleri, bireyler ile ulusal/uluslararası karar vericiler arasındaki duvarları yıkmış halk ve karar vericiler arasındaki iletişim ve etkileşimi şeffaf aynı zamanda oldukça iletken hale getirmiştir. Bu durum aynı zamanda liderleri dış politika konusunda vatandaşlarını ikna etmek durumunda bırakırken, bu durum bazı çalışmalarda iç politikaya yönelik dijital diplomasi örneği olarak da değerlendirilmiştir.³¹

Arap ayaklanmaları sırasında ve sonrasında yaşanan gelişmeler sosyal medyanın etkinliğini daha görünür hale getirmiştir. Arap ayaklanmaları sürecinde protestoların ortaya çıktığı ÷lke vatandaşları bir çeşit “vatandaş gazeteci” kimliğine bürünerek olayları dünya küresel kitleye yayma yeteneğini sergileyebilmiştir.³² 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta başlayan gösteriler kısa süre içinde birçok ÷lkeye sıçrarken ayaklanmaların yayılmasında ve insanların örgütlenmesinde sosyal medya önemli roller üstlenmiştir. Bu sebeple Arap isyanları, sosyal medya devrimleri, Facebook devrimi ya da

²⁹ BBC,7 Mart 2021, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140804_rusya_sosyal_medya

³⁰Barberá, “The New Public Address System: Why Do World Leaders Adopt Social Media?”,4-5.

³¹Corneliu Bjola ve Ilan Manor,” Revisiting Putnam’s two-level game theory in the digital age: domestic digital diplomacy and the Iran nuclear deal”, *Cambridge Review of International Affairs*, Sayı 31, (2018):3-32.

³²IlanManor, “VisuallyFramingthe Gaza War of 2014: TheIsraelMinistry of ForeignAffairs on Twitter, Media”, *War&Conflict*, Sayı 11, (2018):372.

Twitter devrimi adlarıyla da nitelendirilmiştir. Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da kısa sürede etki gösteren isyanlar sırasında 3 milyondan fazla tweet, gigabaytlarca Youtube içeriği ve binlerce blog gönderileri analiz edildiğinde sosyal medyanın isyanlar sırasında politik çekişmeleri şekillendirmede ne kadar merkezi rol oynadığı ortaya çıkmaktadır.³³Halkın başlattığı kabul edilen ayaklanmaları yönlendirmek için ABD tarafından bazı çalışmalar yapılmıştır. Arap ayaklanmaları sırasında göstericilere destek vermek için, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilerek geliştirilen projeye; devletlerin internet erişimini engellemesi ya da kısıtlamasına karşı bavul projesi geliştirilmiştir. Bu teknoloji ile belli bir merkez olmaksızın bir ağ yaratılmıştır. Hüsnü Mübarek iktidarının son zamanlarında Mısır Hükümetinin interneti yasaklamasıyla çalışmalar hız kazanmıştır. Dönemin Dış İşleri Bakanı Hillary Clinton e posta ile gönderdiği mesajda;

“Dünya’da haksızlıklara karşı çıkan insanların seslerini duyurmak için internet, cep telefonu ve başka teknolojilerden yararlandığını görüyoruz. Amerika’nın da desteklediği olumlu gelişmeleri başlatmak için fırsat doğuyor” mesajını iletmiştir.³⁴

Halkların iktidarları dönüştürücü gücünün fark edilmesinin ardından literatürde dijital diplomasi daha çok kamu diplomasisinin bir biçimi olup olmadığı yönünde tartışmalar yoğunlaşmıştır.³⁵ Kamu diplomasisinin dijital ortamda yürütülmesinin sebebi, liderlerin yahut dış politika yapımcılarının; diğer ülke halklarını etkileyerek çıkarları doğrultusunda sonuç elde etme ya da dış politika stratejilerine yönelik olumlu etki oluşturma isteğidir. Sosyal medya kullanıcılarının yaygın kitlesinin halk olması ve liderlerin/dış politika yapımcıların sosyal medyada devletten halka yönelik olarak faaliyetleri sebebiyle dijital diplomasi kavramsal olarak kamu diplomasisinin bir alt alanı olarak da kabul edilmektedir. Hatta literatürde bu durumu yeni kamu diplomasisi olarak adlandıran çalışmalarda bulunmaktadır. Bjola ve Jiang çalışmalarında, sosyal medyanın diplomatik iletişimin hiyerarşisinin aşılmasını sağladığını belirterek, sosyal medyanın sıradan insanları siyasetin gündemine getirip seslerini duyurarak diplomatların diyaloglarının içine yabancı kamuoylarını dahil etmesine neden olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlara göre bu durum, sosyal medyanın yeni kamu diplomasisini neden bu kadar güçlü hale getirdiğini açıklamaktadır.³⁶

³³ Cihan Çıldan , Mustafa Ertemiz , Evren Küçük , H. Kaan Tumuçin, Duygu Albayrak,” Sosyal Medya’nın Politika Katılım ve Hareketlerdeki Rolü”, *Uşak Akademik Bilişim Konferansı* (2012),7 Mart 2021, <https://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.pdf>

³⁴James Glanz ve John Markoff, “Teknoloji Sansür Tanımıyor” *New York Times (Sabah Gazetesi Eki)*, 19 Haziran 2011.

³⁵ Q. ElyseHuang,” Facebook Not Statebook: Defining SNS DiplomacywithFourModes of Online DiplomaticParticipation”, *International Journal of Communication*, Sayı 14, (2020) :3885-3902.

³⁶CorneliuBjola ve Lu Jiang, ”Social media and public diplomacy: a comparative analysis of the digital diplomatic strategies of the EU, US and Japan in China”, *Digital Diplomacy Theory and Practice*” içinde, Ed: Corneliu Bjola ve Marcus Holmes,(New York: Routledge,2015) 71-73.

Her ne kadar liderler yahut dış politika yapımcılar tarafından birçok sosyal medya sitesi kullanılsa da, dijital diplomasi çalışmaları daha çok Twitter üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebi, liderlerin/dış politika yapımcıların Twitter'ı daha aktif kullanmalarındır. Twitter'ın bir devleti, kurumu veya örgütü temsilen kullanan kişilerin Twitter da dış politik görüşlerini ve tutumlarını aktarması twitter diplomasisi (twiplomacy) olarak tanımlanmaktadır.³⁷ Liderlerin ve/veya dış politika yapımcıların Twitter'ı yaygın kullanmasının nedeni, insanların Twitter'ı yaygın kullanım şekli ile ilgilidir. Twitter birçok farklı sesin aralarında tartıştığı ve görüşlerini paylaştığı halkın bulunduğu modern bir meydan olarak görülmektedir. Medya, politikacılar ve halk anlık olarak bilgi alıp paylaşmak ve günün olaylarına yönelik anlık tepkiler vermek için sosyal ağlara yönelmektedir.³⁸

Liderler bu gerekçelerle Twitter'a yönelmişken, 2020 yılında Amerika'da gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde Twitter'ın politika değişikliği ülke liderleri tarafından Twitter'ın eleştirilmesine neden olmuştur. Seçimleri rakibi Biden'ın kazanmasının ardından Trump yaptığı açıklamalarda seçimlere hile karıştığını ve asla vazgeçmediğini belirtmiştir. Trump'ın açıklamalarının ardından Trump taraftarları Kongre binasını basmış, baskın 4 kişinin ölümü ile sonuçlanmıştır.³⁹ Seçimlerin ardından da özellikle Twitter destekçilerini konsolide etmek için kullanan Trump'ın hesabı, Twitter tarafından şiddet olaylarını kışkırtma riski nedeniyle kalıcı olarak askıya alınmıştır.⁴⁰ Youtube ve Facebook'un da Trump'ı yasaklamasının ardından, Trump destekçileri yoğun olarak Parler uygulamasına yönelmiştir.⁴¹ Twitter'ın Trump'ı yasaklamasının ardından Almanya Şansölyesi Angele Merkel ve İngiltere Başbakan'ı Boris Johnson gibi liderler Twitter'ın bu politikasının sorunlu olduğuna yönelik eleştiriler yapmıştır.⁴²

4.DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARI

Dijital diplomasi, karar vericiler ve özellikle diplomatlar tarafından farklı şekillerde kullanılabilir. Sosyal medya ise bazı devletler belirli stratejiyle kullanımlarını şekillendirirken, bazıları ise kullanmamayı tercih edebilmektedir. Kavramı dar çerçevede düşündüğümüzde, yani dijital diplomasiyi liderlerin yahut dış politika yapımcıların diplomatik amaçlar için sosyal medyayı kullanması, liderlerin ve dış politika yapımcıların üzerinde anlaştığı ortak bir

³⁷ Ali Şevket Ovalı, "Türkiye-ABD İlişkilerinde Twitter Diplomasisi", *Uluslararası İlişkiler*, Sayı:17,(2020):2.

³⁸ Stefan Wojcik ve Adam Hughes, "Sizing Up Twitter Users", 24 Nisan 2019, <https://www.pewresearch.org/internet/2019/04/24/sizing-up-twitter-users/>

³⁹ Ted Barrett, Manu Raju ve Peter Nickeas, "US Capitol secured, 4 dead after rioters stormed the halls of Congress to block Biden's win, CNN, 6 Mart 2021, <https://edition.cnn.com/2021/01/06/politics/us-capitol-lockdown/index.html>

⁴⁰ "Permanent suspension of @realDonaldTrump", Twitter, 8 Ocak 2021, https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html

⁴¹ Carla Bleiker, "Donald Trump supporters flock to niche social media sites", DW, 15 Ocak 2021, <https://www.dw.com/en/donald-trump-supporters-flock-to-niche-social-media-sites/a-56233761>

⁴² "A 'bad sign': World leaders ve officials blast Twitter Trump ban", Aljazeera, 12 Ocak 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/a-bad-sign-world-leaders-and-officials-blast-twitter-trump-ban>

kullanım bulunmamaktadır. Ancak kavramı geniş ve daha doğru anlamda düşündüğümüzde, yani dijital alanın diplomasi yapımında ve stratejisinde kullanılması, devletlerin, liderlerin ve diplomatların aralarında uzlaştığı ortak kullanım alanları oluşmaktadır. Son zamanlarda buna en çok sebep olan etmen COVID-19 salgınıdır.

Dijital diplomasi faaliyeti olarak görülebilecek faaliyetlerden ilki; diplomasi faaliyetlerinin dijitalleşmesidir. Son zamanlarda bu konuda en geniş ve yaygın örnek, COVID-19 pandemisi ile yaşanmaktadır. Pandemi ile birlikte diplomasinin dijitalleşmesi faaliyetleri gözle görülür şekilde artmıştır. Bu süreçte birçok uluslararası kurum, devlet kurumları, büyükelçilikler ve dış temsilcilikler çeşitli devletler faaliyetlerini ve toplantılarını dijital ortamda gerçekleştirmişlerdir. Devletlerarası bazı görüşmeler; G-7, G-20 gibi liderler zirveleri; Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası gibi bazı uluslararası örgütler toplantılarını dijital ortama da video konferans yöntemi kullanarak gerçekleştirmişlerdir. Birçok devlet gibi Türkiye de diplomatik aktivitelerin bir kısmını dijital platforma taşıyan devletler arasındadır. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 154 büyükelçiyle video konferans yöntemi ile bir araya gelirken, aynı zamanda aralarında NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı da olmak üzere birçok toplantıya video konferans yöntemi ile katılmıştır.⁴³ Eylül 2020’de BM Genel Kurul açılış toplantısı video konferans yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.⁴⁴ Pandemi koşulları uluslararası antlaşmaları da dijital platformlarda gerçekleştirme zarureti doğurmuştur. Azerbaycan’ın Karabağ’a müdahalesinin ardından Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya arasında imzalanan anlaşma video yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.⁴⁵

Pandemi nedeniyle olağan bir uygulama haline gelen birçok etkinliğin sanal ortamda gerçekleştirilmesine, normalleşme sonrasında da devam edilmesi oldukça güçlü bir olasılıktır. Diplomasi alanındaki aktivitelerin dijital platformlara taşınması, diplomasi faaliyetleri sırasında başvuru geleneksel uygulamaların ve alışkanlıkların aynı kalacağı düşünülmemelidir. Diplomatların veya liderlerin yüz yüze gelmeden yaptığı “online” müzakereler ve etkinlikler, yüz yüze yapılan müzakere ve etkinliklerden oldukça farklıdır. Bu farklılık, kullanılan dilden, jest ve mimiklere kadar muhataplara verilecek mesajlardan geri dönen mesajlara kadar birçok durumu içermektedir. Diplomatların görevleri karşısındaki muhataplarını ikna ederek, ülkelerinin görüş ve beklentilerini karşı tarafa kabul ettirebilmek olup bunu yaparlarken gündelik dilden farklı özel bir dil

⁴³ Berrin Kalsın, “Kovid-19 sürecinde dijital diplomasi”, AA, 29 Nisan 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kovid-19-surecinde-dijital-diplomasi/1822867>

⁴⁴ “BM Genel Kurulu online toplaniyor”, Hürriyet, 7 Eylül 2020, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bm-genel-kurulu-online-toplaniyor-41604626>

⁴⁵ “Dağlık Karabağ: Ermenistan Başbakanı Paşinyan, anlaşmayı ‘halkımız için acı verici’ sözleriyle tanımladı”, BBC, 10 Kasım 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54882585> Ermeni lider Nikol Paşinyan anlaşmanın imzasını video önünde atmak istememiştir.

kullanılmaktadır.⁴⁶ Dijital platformlardaki görüşmelerin ikna kapasitesinin sınırlı olabilecektir. Tarihsel olarak yüz yüze yapılan diplomatik görüşmeler ile diplomatlar ve liderler karşısındakinin niyetini okumanın mümkün olan en iyi yolu olması, onları görüşmelerde bir araya gelmek için çabaya yöneltmiştir. Bazı çalışmalar, fiziksel ipuçlarının sanal etkileşimler sırasında zayıfladığı yönündedir. Sanal etkileşimlerde güvenilirlik algısı için önemli olan yüz ifadeleri, küçük mikro ifadeler daha az netleşmektedir.⁴⁷

Dijital alanda gerçekleşen diplomasi faaliyetlerinin zaman zaman kendi krizlerini yaratabileceği de gözden kaçırılmamalıdır. 30 Ekim 2020’de gerçekleşen İzmir depreminin ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sosyal medya hesabından, Türkiye’ye geçmiş olsun mesajı ileten ülkelere, ulusal bayraklarını belirterek teşekkür mesajı hazırlanmıştır. Paylaşımların birinde Tayvan’a da teşekkür edilmesinin ardından, ilgili paylaşım silinerek Tayvan bayrağı kaldırılmış şekilde yeni bir görsel hazırlanmıştır.⁴⁸ Bu durumun, Çin’in Tayvan bayrağına tepki göstermesi sebebiyle paylaşımın silindiği algısına neden olmuştur.

Bir başka dijital diplomasi faaliyeti olarak görülebilecek eylem devletlerin teknoloji şirketleri ile gerçekleştirdiği görüşmelerdir. Örneğin Silikon Vadisine büyükelçilik açan Danimarka, üç temel gerekçe ile bu girişimi başlatmıştır. İlk amaç, toplumsal değişimlerin teknoloji tarafından kısmen ya da tamamen gerçekleşmesidir. Yapay zekadan kişisel bilgilerin korunmasına, büyük veriden (Big Data), sosyal medya kullanımına kadar birçok alanı etkileyen ve 4. Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0) olarak da adlandırılan bu gelişmeler, sadece tüm sektörleri etkilemekle kalmayıp aynı zamanda küresel güç dengesini, yerleşik değerleri ve kurumları da etkilemektedir. İkinci olarak, bu teknolojik gelişmeleri yönlendiren çok uluslu şirketler, son zamanlarda çok etkili hale gelmiştir. Her düzeyde politika yapıcılar için teknolojilerin hızına ve etkisine ayak uydurmak gün geçtikçe daha da zorlaşmaktadır. Son olarak güçlü devlet dışı aktörlerin yükselmesi ile bir araya gelen gelişen teknolojilerin dönüştürücü doğası, dış politika ve jeopolitiği yeni yollarla şekillendirme eğilimindedir. Örneğin yapay zeka, değişen küresel güç dengesinde hızla önemli bir rekabet alanı haline gelirken, siber güvenlik konuları devletlerin ulusal gündeminde üst sıralara yükselmiş ve 5G gibi ağlar uluslararası alanda tartışmalı hale gelmiştir. Danimarka, sayılan bu gelişmeleri dikkate

⁴⁶ Onur Öymen, *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 2002), 25.

⁴⁷ Marcus Holmes, Mark NK Saunders ve Nicolas John Wheeler, "UN general assembly: why virtual meetings make it hard for diplomats to trust each other", *The Conversation*, 22 Eylül 2020, <https://theconversation.com.cdn.ampproject.org/c/s/theconversation.com/amp/un-general-assembly-why-virtual-meetings-make-it-hard-for-diplomats-to-trust-each-other-146508>

⁴⁸ "Tayvan basını: Erdoğan, Çin'in baskısıyla deprem sonrası attığı tweeti sildi", *BBC*, 3 Kasım 2020, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54792741?at_medium=custom7&at_custom4=FC87EA4A-1DDC-11EB-AEC8-AA0A16F31EAE&at_custom1=%5Bpost+type%5D&at_custom2=twitter&at_campaign=64&at_custom3=BBC+Turkce

olarak; teknoloji şirketleri ile iletişim halinde olmak, ülke çıkar ve değerlerine uygun olan teknoloji politikası yürüterek bu sorunlara ilişkin uluslararası gündemi etkilemek için büyükelçilik kurmuştur.

49

Literatürde henüz çok fazla bilgi olmayan ancak dışişleri bakanlıklarının üzerinde çalıştığı bilinen Veri Diplomasisi (datadiplomacy) gelecekte büyük verinin (big data) diplomasiyi nasıl dönüştüreceği ve diplomasiye nasıl katkı sağlayacağı konusu da teknoloji şirketleri ile devletler arasında gündeme gelebilecek bir konudur. Dye'a göre Veri Diplomasisi; veri biliminden gelen kavramların ve uygulamaların, sosyal bilimler, uluslararası ilişkiler ve diplomatik müzakerelerle bütünleştirilmesi ve bazı durumlarda ilişkilerin kolaylaştırılması için diplomatik araç sunan bir yapı olarak kabul edilmektedir.⁵⁰ Bazı dışişleri bakanlıkları günümüzde stratejik iletişim için departmanlar kurarak konuyla ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Dış politika uygulayıcılarının öncelikle diğer ülke halklarıyla iletişimlerini ve etkileşimlerini internet ve sosyal medya alanında artırmaları, dijital diplomasi ile kamu diplomasisinin kesişimin de yer alan yeni kamu diplomasisi uygulamaları arasındaki yerini almıştır. Kamu diplomasisinin bir alt uygulaması olarak dijital diplomasi uygulamaları, son dönemde sadece liderler tarafından değil aynı zamanda diplomasi temsilcileri tarafından da sıkça kullanılmaktadır.

Görevde bulunduğu sıralarda sosyal medyayı etkin şekilde kullanan İngiltere'nin Türkiye Eski Büyükelçisi Richard Moore'un sosyal medya kullanımı⁵¹, bu konudaki verilebilecek örneklerden birisidir. Türkçe bilen ve Twitter'ı Türkçe olarak da kullanan büyükelçi, özellikle İngiltere'yi eleştiren kişilere verdiği cevaplarla ve Beşiktaş'a duyduğu sempatiyi kullanarak Türk halkıyla etkileşim içinde görevini sürdürerek yeni kamu diplomasisinde başarılı bir profil çizmiştir. Yine İngiltere'nin 2014-2018 yıllarında Mısır Büyükelçiliği görevini yürüten John Casson yeni kamu diplomasisi uygulayan diplomat profili için uygun bir örnektir. 1.2 milyondan fazla takipçisi olan büyükelçi Casson'un⁵² 250 binden fazla takipçisi Mısırlı olup, Mısırlı takipçileriyle Arapça tweetler

⁴⁹“Tech Plomacy (technological-diplomacy)”, techamb,7 Mart 2021, <https://techamb.um.dk/en/techplomacy/abouttechplomacy/>

⁵⁰ Barbara Rosen Jacobson, Katharina E Höne ve Jovan Kurbalija, *Data Diplomacy: Updating diplomacy to the big data era* 2018, DiploFoundation, 7 Mart 2021 https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/Data_Diplomacy_Report_2018.pdf ,

⁵¹ “ ‘Hazır cevap’ İngiltere Büyükelçisi Richard Moore, fenomen olma yolunda”,T24, 4 Aralık 2016, <https://t24.com.tr/foto-haber/hazir-cevap-ingiltere-buyukelcisi-richard-moore-fenomen-olma-yolunda,5907> MI6'in başında görev yapan eski büyükelçinin Richard Moore'un twitter sayfası için bkz:Twitter, 7 Mart 2021 <https://twitter.com/ChiefMI6>

⁵² Eski Mısır Büyükelçisi John Casson'unTwitter sayfası için bkz:Twitter, 7 Mart 2021, <https://twitter.com/JohnCassonUK>

atarak gıda ve futbol üzerinden etkileşimler gerçekleştirmeyi başarmıştır.⁵³ Büyükelçilerin bulunduğu ülkelerin dilini kullanarak başarılı etkileşimlerine bir başka örnek Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız'ın Twitter⁵⁴ kullanımıdır. Yıldız Türkçe'nin yanı sıra Arapça tweetler atarak halk ile iletişime geçmeyi başaramıştır. Liderler de benzer faaliyetlerde bulunabilmektedir. Örneğin Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Türkiye ile ilişkilerin gerginleştiği dönemde Türkçe tweet atarak⁵⁵, Türk halkına doğrudan mesaj verebilmiştir.

Liderlerin Twitter'ı etkili şekilde kullanmaları da bir başka dijital diplomasi örneğidir. Bazı liderler sosyal medya kanallarını diplomasi faaliyeti için yoğun olarak kullanabilirken, bazı liderler bunu tercih etmemektedir. Liderler iç politikada, seçmenlerini konsolide etmek, parti propagandalarını yapmak, politikalarını halka anlatmak gibi gerekçelerle sosyal medyayı etkin şekilde kullanırken, dış politikada, diğer ülke liderlerine mesajlarını iletmek, politikalarını uluslararası aktörlere anlatmak, uluslararası alanda meydana gelen olaylarda ülkelerinin duruşlarını takipçilerine iletmek gibi sebeplerle sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadır. Buraya ABD Başkanı Donald Trump sosyal medyayı daha yoğun kullanmayı tercih eden liderler arasındadır. Trump hem iç kamuoyuna, hem de uluslararası kamuoyu ile liderlere mesaj göndermek için Twitter'ı aktif şekilde kullanmıştır. Tweetlerin muhatapları ve kamuoyları devlet başkanına yakışmayan bir üsluba sahip olduğu belirtilse de Trump, tweetlerindemanipülasyon yaparak çıkarlarına uygun şekilde ilgilileri yönlendirmeyi amaçlamıştır.⁵⁶ Trump aynı zamanda Twitter'ı dış politika enstrümanlarından biri haline getirmiştir. ABD'nin geleneksel müttefiklerinden şikayet ederken otoriter liderleri yüzden fazla kez övmüştür. 300 milyar dolarlık Çin ürünlerine ilave gümrük vergilerinden Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde yaptığı operasyona, Kuzey Kore liderine nükleer silahlar konusunda yayınladığı mesajdan İran ile ilgili attığı mesajlara kadar⁵⁷ geniş bir çerçevede dış politika ile ilgili yönlendirmeleri Twitter üzerinden yapmıştır. Örneğin, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde yürüttüğü operasyon ile ilgili attığı ve Türkiye'nin ekonomisini tehdit ettiği tweet⁵⁸ ile Trump, aynı zamanda piyasalara mesaj vererek Türkiye'nin ekonomisine anında zarar verebilmiştir.

⁵³“Digital Diplomacy: The Britain-Egypt Connection”,uscpublicdiplomacy, 13 Mart 2019 ,<https://uscpublicdiplomacy.org/story/digital-diplomacy-britain-egypt-connection>

⁵⁴Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız'ın Twitter hesabı için bkz: Twitter, 7 Mart 2021,https://twitter.com/FATIH YILDIZ_MFA?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor

⁵⁵ Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Türkçe attığı tweet için bkz: Twitter, 19 Eylül 2020, <https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1307210250852933633>

⁵⁶Nicholas Carr,“Why Trump tweets (and why we listen)”,Politico,28 Ocak 2018, <https://www.politico.eu/article/why-president-donald-trump-tweets-and-why-we-listen/>

⁵⁷ Michael D.Shear, Maggie Haberman, Nicholas Confessore, Karen Yourish, Larry Buchanan ve Keith Collins, “How Trump Reshaped the Presidency in Over 11,000 Tweets”,NY Times,2 Kasım 2019,<https://www.nytimes.com/interactive/2019/11/02/us/politics/trump-twitter-presidency.html>

⁵⁸ “Trump:Türkiye belirlediğim sınırların dışına çıkarsa ekonomisini mahvederim”, euronews, 7 Ekim 2019, <https://tr.euronews.com/2019/10/07/trump-turkiye-suriye-de-cizmeyi-asarsa-ekonomisini-mahvederim-suriye-operasyon>

Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinin gergin olduğu bir dönemde, İzmir de meydana gelen depremin ardından Yunanistan Başbakanı ve Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Türkiye'ye destek mesajlarını twitter üzerinden iletmış, benzer şekilde Türkiye tarafı da mesajlara ve iyi dileklere cevap vermiştir.⁵⁹

Sadece devlet ve hükümet başkanlarının değil, büyükelçiliklerde zaman zaman ülkeler arasındaki gerginliği Twitter'dan sürdürülebildiği görülmektedir.12 Şubat 2020 tarihinde saat 15.33'te ABD Ankara Büyükelçiliğinden paylaşılan videoda "Amerika Birleşik Devletleri, Esad rejiminin, Rusya'nın, İran'ın ve Hizbullah'ın İdlib'e yönelik saldırılarını kınamaktadır"⁶⁰ mesajı iletmıştır. Bu mesajın ardından Rusya'nın Ankara Büyükelçiliği aynı tarihte saat 20.26'da Twitter hesabından ABD Dışişleri Bakanı Pompeo'nun konuyla ilgili açıklamasının yanına Anadolu Ajansı'nın, ABD Savunma Bakanlığı'nın YPG/PKK için bütçe talebinde bulunduğunu içeren haberini "Takdiri size bırakıyoruz"⁶¹ ifadesi ile paylaşmıştır.

Dışişleri Bakanlıkları ile diğer diplomatik kurumların çevrimiçi olarak faaliyet göstermeye başlamaları, basit ve pratik bir uygulama olmanın ötesin diplomasinin DNA'sını değiştirici bir gelişme olarak görülebilmektedir.⁶²Devletler ve dış politika yapıcılar için dijital diplomasi alanını yeni bir alan olarak görmek mümkündür. Mevcut uygulamalar, içerdiği potansiyel ve gelecekteki olası senaryolar göz önüne alındığında dijital diplomasi, geleneksel diplomaside bazı önemli değişiklikleri beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin insanların günlük hayatlarındaki haklarının internette de geçerli olduğunu belirtmesi ve internet erişiminin engellenmesinin insan hakları ihlali olduğunu ilan etmesi⁶³gelecek yıllarda Birleşmiş Milletlerin internet erişimi ve bireylerin internetteki hakkı konusuna daha fazla dahil olabileceğini göstermektedir.Günümüzde kablolarla birbirine bağlı olan internetin dünyanın farklı bölgelerinde kullanılabilmesi, o bölgenin ekonomik gelişmişliğine ilave olarak siyasi iktidarın inisiyatifine bağlıdır. Elon Musk'ın uydu aracılığıyla internet erişimini sağlamayı başarması⁶⁴, internetin yayılımındaki coğrafi ve siyasi problemlerin büyük ölçüde çözülebileceği yönünde önemli işaretler içermektedir. İnternetin Dünya ölçeğinde yaygın bir ulaşım

⁵⁹ İzmir depremi sonrası dünya liderlerinden Türkiye'ye destek mesajları, euronews,31 Ekim 2020, <https://tr.euronews.com/2020/10/30/izmir-depremi-sonras-dunya-liderlerinden-turkiye-ye-gecmis-olsun-mesajlar>

⁶⁰USEmbassyTurkey, 6 Nisan 2021, <https://twitter.com/USEmbassyTurkey/status/1227568692969582592?s=19>

⁶¹RusEmbTurkey, 6 Nisan 2021, <https://twitter.com/rusembturkey/status/1227645097879179264>

⁶²Brian Hocking ve Jan Melissen,"Diplomacy in the Digital Age", Clingendael Report 2015:27.

⁶³ "BM:İnternet erişimini engellemek insan hakkı ihlalidir",DW, 5 Temmuz 2016, <https://www.dw.com/tr/bm-internet-eri%C5%9Fimini-engellemek-insan-hakk%C4%B1-ihlalidir/a-19379340>

⁶⁴ElonMusk 22 Ekim 2019 tarihinde attığı tweetiStarlink uydusu aracılığıyla gönderdiğini belirttiği tweet için bkz: Twitter, 6 Mart 2021,<https://twitter.com/elonmusk/status/1186523464712146944>

ağı ile insanları birbirine bağlaması ve bunun ekonomik olarak erişilebilirliği, devletlerin internette denetim kurma pozisyonlarında zayıflamalara yol açabilecektir. Özellikle demokratik olmayan devletlerin protestolar/ayaklanmalar sırasında devletçe internet ve sosyal medya erişiminin engellenemeyecek olması, bireylerin siyasal değişikliklerdeki etkisine yönelik güç potansiyelini artırabilecektir. Dijital teknolojinin yaygınlaştığı ve bu teknolojinin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı yıllarda doğan Z kuşağı, teknolojiyi daha yoğun kullanmakta, teknolojik yeniliklere daha kolay adapte olabildikleri gibi siber etkileşime daha açık bir algı kapasitesine sahiptirler. Yaygın dijital teknolojiyle büyüyen ve onu dönüştüren Z kuşağı liderlerin ve dış politika yapımcıların hedef kitlesi arasına girecektir. Aynı zamanda geleceğin liderleri ve dış politika yapımcıları teknoloji ile dünyaya gelen kuşak arasından olacaktır. Bu durumlar mevcut uygulamalarla birlikte değerlendirildiğinde; dijital diplomasiin gelecek açısından yoğun bir potansiyel taşıdığını söylemek mümkündür.

SONUÇ

Devlet eliyle başlayan ve sermaye ile güçlenen dijital alanın diplomasiye etkisi farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Bireylerin yaygın olarak kullandığı internet ve sosyal medya alanı, devlet karşısında bireyler lehine gözle görülür bir güç artışına neden olmuştur. Bu güç artışı otokratik yönetimlere karşı Arap ayaklanmaları sırasında göstericilerin sosyal medyayı etkin şekilde kullanarak ayaklanmanın şeklini değiştirebilmeleri ile görünür hale gelmiştir. Bu gelişmeler, karar vericilerin artan oranda dikkatlerini bu alana yönlendirmelerine imkan sağlamıştır. Bu duruma paralel bir şekilde literatürde dijital alanın devlet ve bireye etkisine yönelik çalışmalarda da artış yaşanmaya başlamıştır.

Görece yeni bir kavram olarak görülebilecek olan dijital diplomasi üzerinde son dönemlerde artan çalışmalarda kavram üzerinde temel bir sorun yaşanmaktadır. Bu sorun farklı kavramlar ile aynı şeylerin ifade edilmesi ile ilgilidir. Ülkemiz literatüründe dijital diplomasi ile ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sorunlarla karşı karşıya olduğumuzu değerlendirmek mümkündür. Özellikle siber diplomasi ile sıklıkla karıştırılan kavramın anlaşılmasında yaşanan temel problem, kelimelerin anlamları ile ilgilidir. Sosyal bilimlerde diplomasi kelimesi ile ilgili zihinlerde benzer şeyler canlanabilirken, siber kelimesi ile dijital kelimesinin çağrıştırdığı anlamlarla ilgili sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunu aşmanın temel yolu, siber ve dijital kelimelerinin bilgisayar terminolojisindeki anlamlarına bakmaktır. Siber bir ağa bağlı olma durumu ile ilgiliyken, dijital kelimesi elektronik alanda olan her şey ile ilgilidir. Bu durumda ağa bağlı olmadan da yapılabilecek faaliyetleri de içerebilmesi açısından daha kapsayıcı olan dijital diplomasi kelimesinin kullanılması daha doğru olarak görülmektedir.

Dijital kelimesinin kapsayıcılığın bir diğer boyutuna sermaye aktörleri açısından bakılmalıdır. İnternet ve sosyal medya birçok sorunu devletlerin gündemine getirmektedir. Sermayenin elinde bulunan bireylerin hayatlarındaki tercihlerle ilgili gerçekçi analiz yapabilmelerini sağlayan verilerin güvenliğinin nasıl sağlanabileceği konusu, sosyal medyada dezenformasyon faaliyetleri, sosyal medyanın iç hukuk bakımından sorumluluğu gibi bir takım sorunlar devletlerin gündeminde artan şekilde yer alacaktır. Sermaye aktörleri ile çözülebilecek bu sorunlarda, siber kelimesi ile ağ bağlantısı kuran aktörler anlaşılabilirken, dijital kelimesinin aktörleri aynı zamanda siberi görünür hale getiren elektronik ürün sağlayıcısı şirketler olacaktır.

Dijital diplomasiyi, sadece diplomasinin dijitalleşmesi olarak görmek, dijital diplomasinin mevcut durumu ve gelecek için verdiği ipuçları dikkate alındığında içerdiği potansiyeli yeterince değerlendirememek anlamına gelmektedir. Diplomasinin binlerce yıllık kültüründen gelen bazı durumların dijital alana aynı şekilde aktarılması mümkün değildir. Jestler, mimikler değişmektedir ve kullanılan dilin dahi değişebilmesi söz konusu olabilecektir. Dış politika yapıcılarının dijital ortamda paylaşımlarının kalitesini takipçi sayılarının belirlediği, netliğin ve hicvin uzun ve ayrıntılı diplomatik açıklamalardan daha önemli olduğu bir dönemde diplomatik mesajlar 280 karakterlik kullanımlar ve emojilerle sınırlı olabilmektedir.⁶⁵ Bunun yanında siyasi nedenlerle ulaşılamayan kitleye ulaşılabilme imkanı bulunmaktadır. Sadece sanal büyükelçilikler yoluyla değil, aynı zamanda bilgilendirme ve manipülasyon amacıyla devletler, diğer ülke halklarıyla iletişime geçebilmektedir. Dijital diplomasi, mevcut uygulamalar ve diplomasi yapımını değiştirme potansiyeli ile ele alındığında yeni bir diplomasi alanıdır. Farklı uygulamalar çeşitli şekillerde isimlendirilebilirse de (veri diplomasisi, siber diplomasi), kamu diplomasisi örneğinde olduğu gibi çatı kavram çatı kavram dijital diplomasi kullanılması daha doğrudur.

Dijital diplomasiyi kamu diplomasisinin basit şekilde dijital ortamda yapılması olarak görmek, yine mevcut durumun ve potansiyelin yeterli şekilde değerlendirilememesi anlamına gelmektedir. Karar vericiler ve diplomasi yapıcılarının gündemine diğer ülkelerin kamuoyları girmiş durumdadır. Kamu diplomasisi artık sadece kamu diplomasisi ile ilgilenen kurumların sorumluluğunda değildir. Liderlerin bir konu hakkındaki çekişmesinde, diğer ülkelerin kamuoylarını ikna edebilecek kanallar gelişmiştir ve bu kanalların kullanıcılarına karar vericiler, diplomasi yapıcılar ve büyükelçilikler daha fazla eklenmiştir. Bunun yanında halkın farklı kesimleri ve sermaye sahipleri doğrudan mesajlara açık hale gelmiştir. Yukarıda verilen Trump'ın Türkiye hakkında attığı tweet örneğinde olduğu gibi, verilen bir mesaj sadece karşı ülkenin karar vericilerine ve kamuya değil, aynı zamanda

⁶⁵H.Akın Ünver, "Bilişimsel Diplomasi", *Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi 2017*, https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/bilisimsel_diplomasi_2.pdf

sermaye sahipleri ve sivil toplum örgütleri gibi diğer ara etkileyicilere de verilmektedir. Bu, karşı ülke liderinin verdiği mesajın etkisini güçlendirmekte, daha da önemlisi karşı ülkeden kendi çıkarları doğrultusuna getirmek için hızlı aksiyon alabilmesini sağlayabilmekte veya karşı ülkeye verebileceği zararı artırabilmektedir.

Gelecekte internetin daha yaygın olarak kullanılması olasılığı oldukça kuvvetlidir. Her geçen gün internet kullanıcı sayısı artmaktadır. ElonMusk'ın uydu aracılığıyla tweet atabilmesi, uydularla dünyanın her yerine ulaşabilecek olan internet devletin kontrolünden çıkabilecektir. Bunun yanında internet ile birlikte büyüyen Z kuşağı, internetten veya sosyal medyadan verilecek mesajlara daha açık olacaktır. Gelecekte devletin yöneticileri konumuna gelecek olan Z kuşağı, aynı zamanda diplomasi yapım sürecinde bulunacak kuşak olacaktır. Bu durum diplomasiye gelecekte daha farklı bakış açılarının gelebilmesi potansiyelini taşımaktadır.

İnternet ve sosyal medya hızlı şekilde ve dönüştürücü biçimde hayatımıza girmiştir. Şu an kullanılan uygulamaların, ileride kullanılmama ihtimali olduğu gibi ileride farklı popüler uygulamaların daha yaygın şekilde kullanılma ihtimali de bulunmaktadır. Bu sebeple hızla gelişen dijital alana devletlerin ayak uydurması ve strateji belirlemesi zor olabilmektedir. Sosyal medya kanalları arasında Twitter'ın devletler, karar vericiler ve diplomasi yapıcılar arasında yaygın olarak kullanılması bu uygulamanın kendine has bazı özelliklerinin olması sebebiyledir. Ancak gelecekte farklı özelliklerde sosyal medya sayfaları açılacaktır, devletler bu sayfalara adapte olabilmek için farklı stratejiler belirlemek zorunda kalabilecektir. Örneğin anında daha doğru çeviri imkanlarının gelişmesi sonrası soru sorup, soruların cevaplanabildiği Quora⁶⁶ gibi sayfalar daha popüler hale gelebilecektir. Bütün bu dönüşüm arasında devletler kendi teamüllerini oluşturma eğilimindedir. Özellikle demokratik ülke seçimlerinde kutlama mesajları diğer liderler tarafından sosyal medya tarafından yapılması devletlerarasında bir teamülün oluşma ihtimalini göstermesi dijital diplomasi açısından oldukça önemlidir.

Devletler, karar vericiler ve diplomasi yapıcılar dijital alanın hızına ayak uydurmak durumundadır. Bu durum diplomasi yapıcılarının ellerini güçlendirebilecektir. Yukarıda büyükelçiliklerin Türkiye hakkında paylaşımlarda da görüldüğü gibi, diplomasi yapıcılar bu hıza ayak uydurabilmek adına daha hızlı karar almak ve uygulamak zorunda kalabilmektedir. Bu durum Dışişleri Bakanlığına sormadan anlık tepkiler verilebilmesini gerektirmektedir. Birinci Dünya Savaşının bitimiyle diplomasinin gerilemeye başladığını savunan Morgenthau, haberleşmenin gelişmesini diplomaside gerilemenin sebeplerinden biri olarak görmektedir.⁶⁷ Dijital diplomasi yöntemleri diplomasinin

⁶⁶Quora sitesi için bkz: Quora, 7 Mart 2021, <https://www.quora.com/>

⁶⁷Hans J. Morgenthau, *Uluslararası Politika, Cilt:2*, çev:Baskın Oran, Ünal Oskay.(Ankara: Sevinç Matbaası,1970),692.

yeniden doğuşu olabileceği gibi, yapay zekanın diplomaside kullanılması diplomasinin çok daha fazla gerilemesine de sebep olabilecektir.

Dijital alan her ne kadar diplomasiyi etkilemeye başlamış olsa da, bu durum klasik diplomasinin önemini kaybettiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Klasik diplomasi önemini kaybetmese de konjonktürel etkiler, yani dünyada hemen her alanda etkisini gösteren dijitalleşme, doğrudan devletlerin, dış politika yapıcılarının ve diplomatların internet ve sosyal medyaya adapte olmasını gün geçtikçe zorunlu hale getirmektedir. Şimdilik genel bir kullanım doğrusu olmamakla birlikte, devletler gün geçtikçe mevcut duruma adapte olma eğilimindedir. Gelecekte dijital alanın bireylerin yaşamında daha etkili olacağı ve devletlerin gündeminde daha fazla yer alacağına dair ikna edici veriler bulunmaktadır. Dolayısıyla devletler bir şekilde dijital diplomasiyi uygulamak durumunda kalabileceğini söylemek mümkündür. Kamu diplomasisini her devletin etkin kullanmayı tercih etmemesi gibi, devletler dijital diplomasiyi de etkin kullanmamayı tercih edebilecektir. Ancak özellikle uluslararası politikada söz sahibi olmak isteyen ülkelerin, etkin, daha özgün bir dijital diplomasi stratejisi uygulamaları, ülkelerin dış politika hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için oluşturabilecekleri zemini kuvvetlendirebilecektir.

KAYNAKÇA

ALJAZEERA. 6 Mart 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/a-bad-sign-world-leaders-and-officials-blast-twitter-trump-ban>

Barberá,Pablo. Zeitzoff, . “The New PublicAddressSystem: Why Do World LeadersAdoptSocial Media?”, International StudiesQuarterly,Sayı 62,(2018):1-27.

Baştan,Yücel. “Diplomaside Alan Genişlemesi: Dijital Diplomasi”, YayınlanmışYüksek Lisans Tezi, Çanakkale Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale,2016.

BBC.“Tayvan basını: Erdoğan,Çin’in baskısıyla deprem sonrası attığı tweeti sildi”,3 Kasım 2020. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54792741?at_medium=custom7&at_custom4=FC87EA4A-1DDC-11EB-AEC8-AA0A16F31EAE&at_custom1=%5Bpost+type%5D&at_custom2=twitter&at_campaign=64&at_custom3=BBC+Turkce

BBC,“Dağlık Karabağ: Ermenistan Başbakanı Paşinyan, anlaşmayı ‘halkımız için acı verici’ sözleriyle tanımladı”, 10 Kasım 2020. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54882585>

Bild,Carl, “I sent thefirstemailbetweenheads of state-but therealrevolution of connectivity is stil tocome”, Erişim 14 Kasım 2020, <https://qz.com/861001/i-sent-the-first-email-between-two-heads-of-state-but-the-new-era-of-connectivity-will-change-the-world/>

BBC,7 Mart 2021, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140804_rusya_sosyal_medya

Bjola, Corneliu ve Jiang,Lu,” Socialmediaandpublicdiplomacy: a comparativeanalysis of thedigitaldiplomaticstrategies of the EU, US and Japan in China”, DigitalDiplomacyTheoryandPractice içinde, Editörler: CorneliuBjola ve MarcusHolmes, 71-73. New York: Routledge,2015.

Bjola,Corneliu.” DigitalDiplomacy2.0: Trendsand Counter-Trends”, RevistaMexicana de PolíticaExterior, Sayı 113, (2018):1-14.

Bjola,Corneliu. Manor,Ilan.” RevisitingPutnam’stwo-levelgametheory in thedigitalage: domesticdigitaldiplomacyandthe Iran nucleardeal”, Cambridge Review of International Affairs, Sayı 31, (2018):3-32.

Bleiker,Carla,“DonaldTrumpsupportersflocktonichesocialmediasites”, Erişim 15 Ocak 2021, <https://www.dw.com/en/donald-trump-supporters-flock-to-niche-social-media-sites/a-56233761>

Bozdağlıoğlu, Yücel. Özen, Çınar. “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Sayı 4,(2004):59-79.

- Carr,Nicholas,”WhyTrumptweets (andwhywe listen) “,Erişim 14 Kasım 2020,<https://www.politico.eu/article/why-president-donald-trump-tweets-and-why-we-listen/>
- Çıldan, Cihan. Ertemiz, Mustafa. Küçük, Evren. Tumuçin, H. Kaan. Albayrak, Duygu.” Sosyal Medya’nın Politika Katılım ve Hareketlerdeki Rolü”, Uşak Akademik Bilişim Konferansı (2012),Erişim7 Mart 2021, <https://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.pdf>
- Diamond,Larry.”LiberationTechnology”, Journal of Democracy, Sayı 3, (2010): 69-83.
- Digitalles.“Dijital Nedir?”, 14 Ekim 2020. <https://www.dijitalles.com/blog/dijitallesme/dijital-ne-demek/> ,
- DW.“BM:İnternet erişimini engellemek insan hakkı ihlalidir”, 5 Temmuz 2016. <https://www.dw.com/tr/bm-internet-eri%C5%9Fimini-engellemek-insan-hakk%C4%B1-ihlalidir/a-19379340>
- DW. 6 Mart 2021. <https://www.dw.com/en/donald-trump-supporters-flock-to-niche-social-media-sites/a-56233761>
- Erzen,ÜnalMeltem.”KamuDiplomasisi”,Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği, Editörler: Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk,35, İstanbul:Tasam Yayınları,2012.
- Etzold H.,Thomas.TheConduct of AmericanForeignRelations, New York: A Division of Franklin Watts,1977.
- EURONEWS.“Trump:Türkiye belirlediğim sınırların dışına çıkarsa ekonomisini mahvederim”,7 Ekim 2019. <https://tr.euronews.com/2019/10/07/trump-turkiye-suriye-de-cizmeyi-asarsa-ekonomisini-mahvederim-suriye-operasyon>
- EURONEWS. “İzmir depremi sonrası dünya liderlerinden Türkiye’ye destek mesajları”,31 Ekim 2020. <https://tr.euronews.com/2020/10/30/izmir-depremi-sonras-dunya-liderlerinden-turkiye-ye-gecmis-olsun-mesajlar>
- FergusHanson,”Baked in andWired: eDiplomacy@State”, 6 Kasım 2020, ForeignPolicy at Brookings, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/baked-in-hansonf-5.pdf>
- FORBES,TheWorld’sMostValuableBrands”, 14 Kasım 2020. <https://www.forbes.com/powerful-brands/list/#tab:rank>
- Gilboa,Eytan.” DigitalDiplomacy”, The SAGE Handbook of Diplomacy içinde, Editörler: Costas M. Constantinou, PaulineKerr ve Paul Sharp,540-551. London:SAGE Publications,2016.
- Girgin, Kemal. Çağdaş Politika ve Diplomasi El Kitabı,Ankara:İş Bankası Kültür Yayınları,1975.

- Glanz, James. Markoff, John. "Teknoloji Sansür Tanımıyor" New York Times (Sabah Gazetesi Eki), 19 Haziran 2011.
- Hocking, Brian. "The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations.", Rethinking the 'New' Public Diplomacy içinde, Editör: Jan Melissen, 28-41. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Hocking, Brian. Melissen, Jan. "Diplomacy in the Digital Age", Clingendael Report 2015:27.
- Holmes, Marcus, Saunders, NK Mark, Wheeler, Nicholas John, "UN general assembly: why virtual meetings make it hard for diplomats to trust each other", 14 Kasım 2020, <https://theconversation-com.cdn.ampproject.org/c/s/theconversation.com/amp/un-general-assembly-why-virtual-meetings-make-it-hard-for-diplomats-to-trust-each-other-146508>
- Huang, Q. Elyse. "Facebook Not Statebook: Defining SNS Diplomacy with Four Modes of Online Diplomatic Participation", International Journal of Communication, Sayı 14, (2020) :3885-3902.
- HÜRRİYET "BM Genel Kurulu online toplanıyor", 7 Eylül 2020. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bm-genel-kurulu-online-toplaniyor-41604626>
- Jacobson, Rosen Barbara, Höne E. Katharina, Kurbalija Jovan, "Data Diplomacy: Updating diplomacy to the big data era", Erişim 5 Ocak 2021, https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/Data_Diplomacy_Report_2018.pdf
- Kalın, İbrahim. Türkiye'de Dış Politika: 2000li Yıllar, İnce Güç ve Kamu Diplomasisi, İstanbul: Meydan Yayıncılık, 2011.
- Kalsın, Berrin, "Kovid-19 sürecinde dijital diplomasi", Erişim 14 Kasım 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kovid-19-surecinde-dijital-diplomasi/1822867>
- Keskin, Betül F. Sosyal Medya'nın Etkisinde Ortadoğu'da Sivil İnisiyatif, İstanbul: İlmek Yayınları, 2013.
- Manor, Ilan. "Visually Framing the Gaza War of 2014: The Israel Ministry of Foreign Affairs on Twitter, Media", War & Conflict, Sayı 11, (2018): 369-391.
- Manor, Ilan, , "The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology," Working Paper, No 2. Oxford Digital Diplomacy Research Group (2018): 1-20 <http://www.qeh.ox.ac.uk/sites/www.odid.ox.ac.uk/files/DigDiploROxWP2.pdf>
- Morgenthau, J. Hans. Uluslararası Politika, Cilt: 2, Çeviri: Baskın Oran, Ünal Oskay, Ankara: Sevinç Matbaası, 1970.
- Nicolson, Harold. Diplomacy, London: Oxford University Press, 1950.

- Ovalı, Ali Şevket. "Türkiye-ABD İlişkilerinde Twitter Diplomasisi", Uluslararası İlişkiler, Sayı:17,(2020):1-23.
- Oxfordlearnersdictionaries. 14 Ekim 2020.
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/cyber?q=cyber>
- Öymen, Onur. Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2002.
- Reçber, Kamuran. Diplomasi ve Konsolosluk Hukuku, Bursa: Dora Yayınları, 2011.
- Riordan, Shaun. Cyberdiplomacy Managing Security and Governance Online, Polity Press, 2019.
- RusEmbTurkey. 6 Nisan 2021.
<https://twitter.com/rusembturkey/status/1227645097879179264>
- Sancar, Gaye Aslı. Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler, İstanbul: Beta Yayınları, 2012.
- Shear, Michael D., Haberman Maggie, Confessore, Nicholas, Yourish K., Buchanan Larry, and Collins, Keith, "How Trump Reshaped the Presidency in Over 11,000 Tweets", Erişim 14 Kasım 2020,
<https://www.nytimes.com/interactive/2019/11/02/us/politics/trump-twitter-presidency.html>
- Starr, Paul. "How Neoliberal Policy Shaped the Internet- and What to Do About It Now", Erişim 26 Nisan 2020, <https://prospect.org/power/how-neoliberal-policy-shaped-internet-surveillance-monopoly/>
- Techamb. "TechPlomacy (technological-diplomacy)", 7 Mart 2021.
<https://techamb.um.dk/en/techplomacy/abouttechplomacy/>
- Tuncer, Hüner. Eski ve Yeni Diplomasi: Ümit Yayıncılık, 2019.
- T24. " 'Hazır cevap' İngiltere Büyükelçisi Richard Moore, fenomen olma yolunda", 4 Aralık 2016, <https://t24.com.tr/foto-haber/hazir-cevap-ingiltere-buyukelcisi-richard-moore-fenomen-olma-yolunda,5907>
- Twitter. 19 Eylül 2020.
<https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1307210250852933633>
- Twitter. "Permanentsuspension of @realDonaldTrump", Twitter, 8 Ocak 2021.
https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html
- Twitter. 6 Mart 2021. <https://twitter.com/elonmusk/status/1186523464712146944>
- Twitter. 7 Mart 2021. <https://twitter.com/ChiefMI6>
- Twitter. 7 Mart 2021. <https://twitter.com/JohnCassonUK>

Twitter. 7 Mart 2021.

https://twitter.com/FATIHYILDIZ_MFA?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor

Quora. 7 Mart 2021, <https://www.quora.com/>

USEmbassyTurkey. 6 Nisan 2021.

<https://twitter.com/USEmbassyTurkey/status/1227568692969582592?s=19>

Uscpublicdiplomacy. "DigitalDiplomacy: The Britain-Egypt Connection", 13 Mart 2019

[.https://uscpublicdiplomacy.org/story/digital-diplomacy-britain-egypt-connection](https://uscpublicdiplomacy.org/story/digital-diplomacy-britain-egypt-connection)

Ünver, H.Akın. "Bilişimsel Diplomasi", Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi

2017, https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/bilisimsel_diplomasi_2.pdf

Wearesocial. "Digital 2020 Global DigitalOverview", 14 Kasım 2020.

<https://wearesocial.com/digital-2020>

Wiltse,ÇelikEvren."Liberalizm, İşbirliği, Kolektif Güvenlik ve

NeoliberalKuramsalcılık", Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde

Kavramlar, Teoriler, Süreçler içinde, Editör.Evren Balta, 142. İstanbul: İletişim

Yayınları,2014

Wojcik,Stefan,Hughes,Adam,"SizingUpTwitterUsers", 18 Kasım 2020,

<https://www.pewresearch.org/internet/2019/04/24/sizing-up-twitter-users/>

Yanık, K. Lerna ."Liberalizm: Bir Yazın Değerlendirmesi", Uluslararası İlişkiler Dergisi,

Sayı 46, (2015):34-55.

Transformation of Diplomacy and Digital Diplomacy

EXTENDED SUMMARY

The internet, which started with the help of state as a result of neoliberal policies and became stronger and widespread with the help of capital, has been able to empower the individual against the state. It was understood during the Arab Revolts that this power gained by the individual can be transformative when applied collectively. Upon seeing the transformative power of the internet and social media, states have increasingly directed their attention to the internet field. The increase in the conceptual and practical use of digital diplomacy, which is one of the fields of interest of states, is related to the fact that states are more active in the field of internet and social media.

This study, basically has demonstrated the use of digital platforms in international relations and diplomacy activities through examples by clarifying the concept of "digital diplomacy". There is no common definition on the definition of digital diplomacy that researchers and foreign policy practitioners agree on. The framework of digital diplomacy tried to be drawn with different concepts reveals the problem of which activities should be accepted as digital diplomacy activities in practice. Particularly, the use of different concepts in the literature under the name of digital diplomacy is important in terms of determining which applications can be considered as digital diplomacy activities. At this point, it has been stated that the concept should be considered in a broad framework by accepting digital diplomacy as a different field of diplomacy. In this framework, it is possible to evaluate digital diplomacy as states' incorporating the internet and especially social media channels into their strategies to realize their diplomatic goals and using the digital area in a supportive way in every aspect of diplomacy.

There has been a widespread view in the literature that digital diplomacy is a sub-field of public diplomacy. The digital area gives individuals a relatively certain amount of power against the state or capital that has a say over them. For this reason, the use of digital area gains importance especially for public diplomacy activities aiming to influence effective people in the states in the long run. The digital area plays a quite facilitating role for states to carry out their public diplomacy activities, but regarding the digital diplomacy practices of states and foreign policy practitioners, it has been seen that the concept has too broad and effective applications to be considered as a sub-field of public diplomacy.

The adoption of the Internet by the public and its spread throughout the world took place in a very short time. The fact that internet access becoming widespread day by day and whose transmission is provided by cables, can be available via satellite in the near future will cause the internet to become

cheaper and spread throughout the world. In this framework, more individuals will be able to access the Internet around the world. Because of that reason, it is possible to say that states will increase their digital diplomacy practices in the short, medium and long term.

It is possible to observe that rapid digitalization, which affects every field in the world, affects the field of diplomacy in different ways. The COVID 19 pandemic has accelerated the digitization of diplomatic activities. Also, states and foreign policy practitioners have been trying to be active in the digital field with different strategies day by day. Although Twitter is seen as the area where digital diplomacy activities are widely used (Twiplomacy), regarding the speed and transformative feature of digitalization, it should be taken into account that states can use different channels more actively in the future.